

Štábní kapitán děl. Ota D v o ř á k :

Pozorování — průzkum — zpravodajství.

Autoři „Dělostřeleckých rozhledů“ velmi často poukazují na nutnost výcviku ve zpravodajské službě a jistě to vyplývá z pocitu, že v tomto směru není uděláno vše, co by se mělo udělat anebo co se udělat dá. V nynější době, kdy výcvik v bateriích provádějí mladí důstojníci, sotva vyšlí ze školy, kdy na ně doléhá náhle celá tíha služby velitele baterie, aniž se postupným školením na tuto funkci náležitě připravili, jistě budou věnovat méně péče zpravodajskému výcviku, poněvadž výsledky není vidět na příklad tak, jak je vidět špatný vjezd baterie do palebného postavení. A nelze jim to ani zvláště mít za zlé, neboť všeobecně

význam dělostřeleckého pozorování

v míru není dostatečně hodnocen, což lze do jisté míry pochopit. Celý výcvik patrače je usměrněn k průzkumu technickému, t. j. k průzkumu palebných postavení, pozorovaten a p. a cvičení obyčejně končí, když se rozvinula baterie (oddíl) v terénu. Je tím vinen jednak nedostatek času (baterie musí být v 11 hodin doma, aby nebyl porušen denní řád a aby

odpoledne mohl být znovu započat výcvik u děl, kterého se zpravidla účastní všechno mužstvo baterie, ať to potřebuje nebo ne), jednak fakt, že na mírovém cvičišti skutečně není nic vidět.

Ani ve školách a kursech se nikdo pozorovat nenaučí, poněvadž opět veškerá péče je věnována technickému průzkumu. Všechna cvičení v terénu, ať s materiálem nebo bez něho na pozorovatelnách, vypadají tak, že řídicí cvičení v nejlepším případě udává fiktivní cíle v terénu a je ponecháno obrazotvornosti školených, co si pod tím představují. V úplně prázdném terénu se nepřítel přibližuje, útočí, brání se, objevují se kulometry, děla PUV., tanky, ale nakonec se do terénu nikdo nedívá, poněvadž není prostě nic vidět. A tak se vytváří u dělostřeleckých důstojníků představa, že veškeré pozorování je pozorováním pro řízení střelby, a u patračů z řad mužstva vlastní žádná představa, poněvadž při ostré střelbě, kdy lze pozorovat aspoň výbuchy a rozprasky, dělají velmi často podavače a umývají nábojky.

A tak třebaže předpisy stavějí na první místo pozorování průzkumné, t. j. pozorování nepřátelského a vlastního prostoru, není tomuto pozorování v míru věnována takřka žádná pozornost.

Uznáváme všichni, že dobrým dělovodem není dělovod, který zná nazpaměť příslušné stati předpisu D-VI-1, D-VI-4 a D-I-x, nýbrž dělovod, který nescíslněkrát vedl dělo do palebného stanoviště a který do omrzení cvičil s obsluhou střelbu. U patrače však se spokojujeme jeho obrazotvorností.

Předpis D-VII-1 v úvodu říká, že zbraní dělostřelectva je střela. Je to jen podmíněčně pravdivé. Převahy palby-střel, nutné k zdolání nepřítele, nemůžeme dosáhnout kdykoliv. A konečně, kdyby se nám podařilo nashromáždit dělo vedle děla, každému z nich dodat hodně palebných průměrů, nebude to nic platné, když všechna ta děla budou slepá — když nebudeme toužit po tom, když neuskutečnime to, co nestojí nic, co lze cvičit — převahu pozorování — převahu zpravodajskou.

Oči dělostřelectva a řekněme to klidně — též oči štábů jsou dělostřelečtí patračí a pozorovatelé. Není to zásluha, nýbrž prostě povinnost, neboť dělostřelec je předurčen k tomu, aby byl nejdůležitějším zpravodajským orgánem 2. oddělení štábu. Jsou mu přidělovány body s nejlepším výhledem, na těchto bodech- pozorovatelnách je poměrně dlouho, takže se může rozhlédnout po terénu, je v poměrném pohodlí, má dokonalá a vydatná pojitka a velmi dobrý optický materiál. A proto většinou zprávy, které za závěrečných cvičení dostávají 2. oddělení štábů, pocházejí od dělostřelectva. Nutno však uvážit, bude-li tomu tak též ve válce. Při mírových závěrečných cvičeních prováděli pozorování průzkumné již zkušení důstojníci, poněvadž to těch několik dní vydrželi a poněvadž neprováděli pozorování pro řízení střelby. Ve válce však budou skoro všichni tito důstojníci zaujati řízením střelby a najednou se stanou pilířem pozorování průzkumného poddůstojníci, v nejlepším případě mladí důstojníci aktivní a záložní důstojníci, kteří — řekněme to upřímně — nemají potřebný výcvik. A nebude div, že najednou to, co při závěrečných cvičeních skoro nikdy neselhalo, dělostřelecké zpravodajství — selže. Neboť k pozorování je potřebí výcviku a důkladného výcviku, tím spíše, když dnešní bitevní pole zeje prázdnotou. Dobře maskovaný kulomet, dobře zastřené dělo proti ÚV. z dělostřelecké pozorovatelný nelze jen tak lehce zjistit. A nezjistí

je nikdy ten, který byl cvičen tak, že mu byly z pozorovatelných udávány řídicím cvičení fiktivní cíle. Dělo proti ÚV. musí vidět patrač napřed zblízka nezastřené a zastřené, pak na 100 m, pak na 1 km a tak postupně. Ale musí je vidět v terénu, vidět je v činnosti, aby jednou, až toho bude potřeba, mohl vůbec hlásit s jistotou: Dělo proti ÚV. tam a tam. Pěchota vidí cíle zblízka, pozorování pěchoty je snadnější, ale zpráv nemůže dostatečně využít, ani je rychle dodat na místo, kde by byly zhodnoceny a využítkovány. Dělostřelec pozoruje na větší dálku, má pozorování obtížnější, ale zpráv může jednak využít buď sám k řízení střelby, jednak je rychle dodat tam, kde jich lze využít. A právě to obtížné pozorování je to, nač musíme klást my dělostřelci již v míru důraz, co musíme cvičit a stále cvičit.

Všimněme si nyní blíže úkolů dělostřeleckého pozorování.

Předpisy rozeznávají, jak již bylo řečeno,
pozorování průzkumné a
pozorování pro řízení střelby,

ač nemožnost specialisace úkolů pozorování je správně zdůrazněna v předpisu D-VII-1, čl. 405, a zpravodajský význam veškerého dělostřeleckého pozorování je zdůrazněn v čl. 406 téhož předpisu. K oběma druhům pozorování náleží pak průzkum terénu.

1. Pozorování pro řízení střelby.

Toto pozorování cvičíme při ostré střelbě na mechanické střelnici, někdy v terénu s pomocí výbušek. V tomto pozorování jsou většinou cvičeni důstojníci a aspiranti, což je správné, neboť řídit střelbu budou skoro vždy důstojníci. Dělovodi v tomto pozorování nejsou cvičeni skoro vůbec, ač by měli být cvičeni v řízení přímé střelby. Na střelnici se umožní občas nějakému dělovodu přímá střelba na pohyblivý cíl, ostatní nestějí pro nedostatek střeliva. Čelit tomuto nedostatku lze jen zavedením střelby z vložných hlavní na polních střelnících pěchoty.

Co se týká pozorování pro řízení střelby, jsou důstojníci a aspiranti cvičeni v pozorování zastřelení a můžeme se klidně pochválit — dobře, zásluhou mechanických střelnic a pozorování ostré střelby. Jest jisté, že by i zde bylo na místě pozorování střelby z vložných hlavní se zmenšenými pozorovacími dálkami, poněvadž by přišlo laciněji než ostrá střelba z normálního děla, mohlo by se cvičit více a střelby by se daly uskutečnit na cvičišťích poblíž posádek. Také by na takové zmenšené střelnici bylo snazší provádět střelbu na pohyblivé cíle.

Méně pozornosti však je již věnováno pozorování účinné střelby, poněvadž nedostatek střeliva nám skoro nikdy nedovoluje střilet střelbu účinnou na dělostřeleckých střelnících. A přece je nutno cvičit i pozorování účinné střelby. Účinnou střelbu při vystřelení průchodu v překážkách na př. musíme čas od času pozorovat, abychom včas mohli přeložit střední náraz. Střední náraz určujeme z počtu ran krátkých (dlouhých) před (za) překážkou. Obvyčejně však se spokojíme zastřelením na přední okraj překážky. Přeložení středního nárazu do středu překážky a přezkoušení, leží-li po déle trvající střelbě ještě střední náraz uprostřed překážky, už obvyčejně necvičíme. A dá se cvičit aspoň na mechanické střelnici. Vybral jsem příklad namátkou a dalo by se uvést ještě mnoho příkladů, potvrzujících moje tvrzení, že je nutno cvičit i pozorování účinné střelby.

2. Průzkum terénu.

Lze říci, že orientaci v terénu i určování cílů byla věnována v posledních letech značná pozornost a že i výsledky jsou aspoň u důstojníků uspokojivé. Víme však, že číst mapu se naučíme důkladně jenom dlouhou praxí a že hlavně u záložních důstojníků a u patračů z řad mužstva za dobu presenční služby dobré znalosti čtení mapy nedosáhneme. A hlavně poddůstojníci v záloze-patrači při cvičení ve zbrani nejsou výhradně cvičeni ve službě patrače, nýbrž konají všechny možné funkce, což je odvodňováno nedostatkem jezdeckých koní. A tak patrač, i když byl v presenční službě pečlivě vycvičen, nakonec vše zapomene, je dobrým velitelem stráže, závodčím, dozorčím desátníkem, jenom ne patračem, ač jistě v zařadovací listině figuruje jako patrač. Tu by měla branná výchova, instrukční kursy pro důstojníky a poddůstojníky v záloze vděčně pole činnosti — prohlubovat znalost mapy a určování bodů v terénu. A hlavně nutno apelovat na svědomitost velitelů baterií při výcviku záložníků, aby za cvičení ve zbrani byli cvičeni v té funkci, pro kterou jsou určeni, i když je to nepohodlné, někdy dokonce skutečně obtížné.

3. Pozorování průzkumné.

Úkolem pozorování průzkumného je pozorování a zhodnocení pozorování nepřítelů a vlastní pěchoty, to je hlavně úkol zpravodajský.

Jak již dříve bylo řečeno, není výcvik na takové výši, na jaké by mohl být, a naše „oči“ by mohly být mnohem lepší. A myslím, že budeme-li chtít vycvičit co možná nejlepší oči-patrače, budeme je musit již od počátku presenční služby k tomuto úkolu cvičit. Chce-li zaměstnavatel od dělníka dosáhnout největší výkonnosti, nedá ho dnes k tomu stroji, zítra k jinému, a jistěže si nevezme dělníka, který byl, dejme tomu, vycvičen jako tkadlec, k nějakému stroji, kterým se obrábí železo. Asi podobný poměr je mezi patračem a na příklad dělovodem. První je skoro výhradně na pozorovatelně, kde vidí široké prostory, má pozorovat-pátrat, pracovat zpravodajsky, kdežto druhý řídí stroj, který vrhá střely. Činnost obou je úplně různorodá, a to tak, jak je různorodá činnost telefonisty a dělovoda. Ale ač druhá různorodost je konečně obecně uznávána, první různorodost je skoro vždy přehlížena. Ač poddůstojník telefonista je cvičen skoro úplně speciálně, poddůstojník patrač chodí do poddůstojnické školy stejně jako dělovod a je na příklad cvičen pečlivě v obsluze děla, ač to nikdy nebude potřebovat. Toto „nikdy“ je myšleno stoprocentně, poněvadž ztráty na patračích budou vždy větší než ztráty na dělovodech a nikdy nebude patrač nahrazovat dělovoda. Všimneme-li si ještě odpovědnosti patrače a dělovoda, je určitě odpovědnost dělovoda menší než odpovědnost patrače, poněvadž patrač má úkoly skoro vždy samostatné, co se týká pozorování, kdežto dělovod bude skoro vždy pracovat pod dozorem důstojníka.

Ve výcviku však je dosud na tom patrač hůř než dělovod. Již v poddůstojnické škole musí cvičit u děl, pozornost je věnována technickým úkolům průzkumu, a to ještě v nedostatečné míře, a na to, co říká výraz *p a t r a č*, na pátrání v pravém smyslu, nezbyvá prostě času. Kdežto dělovod po absolvování poddůstojnické školy bývá pečlivě cvičen jako dělovod dopoledne i odpoledne, je patrač ve své službě cvičen v nejlepším případě, mimo vzácné výjimky, dopoledne, a odpoledne je již zpravidla opět zaměstnán někde u děl.

Vidíme, že ač pečlivě cvičíme dělovody a spojovací personál, odbýváme výcvik „o čí“ dělostřelectva macešsky.

Co se týká organizace výcviku patračů, poukazují na článek v DR., 1933, str. 193, „Zpravodajská baterie dělostřeleckého pluku“, kde jsem načrtl rámec, v kterém by bylo nejlépe cvičit patrače. Tam by byl nyní soustředěn výcvik veškerého zpravodajského personálu, tudíž i počtářů. K podobné reorganizaci mírového výcviku budeme nuceni dříve nebo později přikročit, čím dřív, tím lépe ovšem.

A nyní k způsobu vycviku. Řekl jsem již dříve, že má-li se patrač naučit průzkumně pozorovat — pátrať, musí se tomu naučit názorně a musí mu být dána dostatečná příležitost, aby se tomu naučil. Naučit se pozorovat je možné jenom tenkrát, když vše to, co označujeme dosud mimo malé výjimky fiktivně, vidíme skutečně v terénu. Tedy při všech cvičeních, kdy pěchota (jezdeckvo) a dělostřelectvo cvičí společně a proti soupeři. Vzhledem k tomu, že takto necvičíme příliš často, budeme nuceni opatřit si program výcviku pěchoty (jezdeckva), které je s námi v posádce, a podle toho programu upravit program výcviku patračů. Pak budou patrači pozorovat pěší rotu za přibližování, v útoku, v obraně a p., pak zase kulometnou rotu, resp. její družstva při zaujímání palebných stanovišť, při změně palebné základny. Dále rotu doprovodných zbraní při výcviku v terénu a ovšem též vlastní baterie při vjezdu do palebných postavení, při odjezdu z palebných postavení a při střelbě. Budou pozorovat dělostřelecké pozorovatelný a hlavně kontrolovat bojové chování (skrývání a zastírání) na pozorovatelnách a v palebných postaveních. Vidíme, že lze velmi dobře a celkem bez velkých potíží cvičit patrače v pozorování. Patrač dostane správnou představu o rotě, později o praporu, o zalehlé pěchotě, o postupující pěchotě, o protiútku, zkrátka o tom všem, o čem dnes jen slyší a co bude musit jednou jako pozorovatel hlásit. Když bude cvičen naznačeným způsobem, bude pravděpodobně správně hlásit, co o vidí, a co to, co vidí, dělá. Určit, kde to vidí, naučí se částečně současně a při výcviku při určování bodů v terénu.

I když není v posádce dělostřeleckého útvaru pěchota, nebude jistě obtížné odevzdat na omezenou dobu určitý počet patračů a nutný počet koní do počtu živených do nejbližší posádky pěchoty a ve zbývající době dát pozorovat v terénu vše to, co je tam vidět. Tak mohou patrači hlásit a zapisovat do deníku pozorování selské vozy, orající spřežení, auta, motocyklisty, cyklisty a chodce v přiděleném pozorovacím pásmu, čímž se vyvíjí bdělost patračů a jejich smysl pozorovat, zaznamenat a hlásit každý pohyb a každou změnu v přiděleném pozorovacím pásmu.

Takto vycvičený patrač splní úkol na něm požadovaný již na počátku války, t. j. v nejhorší a snad nejrozhodnější době, a nebudeme musit krví platit za to, že jsme v míru zanedbali výcvik o čí bojující armády.

I s hlediska paleb se nám to vyplatí. Palby budou řízeny na hodnotné cíle a hlavně v pravý okamžik. Řekl jsem již dříve, že důstojníci velitelé jsou na bojišti většinou zanepřázdňeni řízením střelby. Tudíž průzkumnému pozorování se věnují v přestávkách a odkrývání cílů v době střelby není prováděno soustavně. Budeme-li však jisti, že v době, kdy řídíme střelbu, pozorují patrači, na které můžeme absolutně spolehnout, že těmto nic neujde a že budou hlásit podle skutečnosti, budeme mít dostatek cílů, které stojí za střelbu, a nebudeme strílet na cíle málo důležité, což se jinak aspoň na počátku války jistě často stane. Není sporu o tom, že se pozorová-

vatelé později naučí pozorovat a správně hlásit, ale měsíc v poli nevyváží předvídatý výcvik po leta v míru prováděný, a tento měsíc bude stát zbytečně mnoho životů.

Organisace pozorování.

Části rozkazu každého dělostřeleckého velitele, týkající se organisace pozorování, jsou tyto:

1. pozorovací pásma,
2. hlavní pozorovací směr,
3. hlavní a pomocné pozorovatelný,
4. rozdělení služby pozorovací.

Rozkaz jako vždy bude úplnější v obraně, při útoku na opevněné postavení a méně úplný při akcích pohybného boje. Každý rozkaz je výsledkem synthesy rozboru prvků rozhodnutí. Tudíž i rozkaz týkající se organisace pozorování.

a) Ú k o l musí být řešen prostorově i časově. P r o s t o r o v ě dostáváme přidělené pozorovací pásmo, které nutno bezpodmínečně celé pozorovat. Pozorovací pásmo nebude a nemůže být vždy shodné s pásmem činnosti, ač se často odbývá stať — pozorovací pásmo — stereotypním: „pozorovací pásmo shodné s pásmem činnosti“, což je podle mého názoru ve většině případů chybné. Je pravda, že bychom měli vidět do svého pásma činnosti, ale není to vždy možné. Pásma činnosti jsou určována s hledisk zcela jiných než pásma pozorovací. Pásma činnosti budou hlavně u dělostřelectva PP. shodná s pásmy činnosti pěchoty a pěší velitel nemůže mít zřetel na dělostřelecké pozorování. Musí tedy do části pásma činnosti, do které dělostřelecká jednotka, která je má přiděleno, nevidí, organisovat pozorování nadřízený velitel, tudíž velitel, který přidělil jak pásmo činnosti, tak pásmo pozorovací. Nevadí tudíž, když není vidět do celého pásma činnosti. Při přidělování pozorovacího pásma však již musí organisující velitel přihlížet k tomu, aby podřízený do pozorovacího pásma jemu přiděleného z přidělených pozorovatelů skutečně viděl. Proto budou se velmi často lišit pásma činnosti od pásem pozorovacích. I při pečlivém určení pozorovacích pásem a pozorovatelů nebude podřízený vidět do celého přiděleného pozorovacího pásma a bude musit ještě hlásit neviditelné prostory. A přidělovající velitel bude nucen ještě doplnit vydaný rozkaz, týkající se pozorování.

Č a s o v ě je pozorování neomezené a musí být prováděno po celých 24 hodin. Často jsem viděl i při závěrečných cvičeních, že se, jakmile byla tma, opustily pozorovatelný anebo pozorovatelé spali. V pozorování však nejsou možné časové mezery. Je zřejmé, že v noci, v mlze i za deště mnoho nevidíme. Jsou-li však úhломěrné přístroje správně orientovány do hlavního pozorovacího směru, mají-li pozorovatelé správně jdoucí hodinky a vedou-li správně deníky pozorování, vyhodnotí se snad ještě touž noc na velitelství oddílu protínáním vpřed baterie, která nám byla velmi nepříjemná, kterou jsme ve dne nemohli najít a která se konečně prozradila zábleskem. Mimoto se nepřítel v noci přemísťuje, posilové baterie zaujmají palebná postavení a vše se prozrazuje hlukem. Je tedy nutno, aby dělostřelečtí pozorovatelé bděli a pátrali též sluchem. Musí tedy být pozorování organisováno časově, a to po celých 24 hodin dne. Vyplývá z toho však pro velitele povinnost, šetřit pozorovacího personálu a nevyčerpávat jej zbytečně honěním po terénu, když toho není třeba. Mimoto je nutno, aby velitel baterie měl vždy v záložním mužstvu patrača, kteří by jednak nahradili ztráty, jednak byli hned po ruce, když nestačí organizačně sta-

novený personál. Mějme stále všichni na mysli úkol, který vždy platí: Dosáhnout převahy pozorování, převahy zpravodajské.

b) Terén klade pozorování značné překážky a neviditelných prostorů budeme mít vždy víc, než nám bude milé. Nejvíce nám budou vadit osady a pokrytost terénu. A proto již v míru musí být patrači pečlivě cvičeni v určování neviditelných prostorů a ve vyhledávání vhodných pozorovatelů. To místo v terénu, z kterého je nejvíc vidět a které je nepříteli nejméně nápadné, musí každý patrač najít téměř podvědomě. A toho lze dosáhnout jen důkladným výcvikem a stálým cvikem.

c) Nepřítel je faktor, kterého musíme vždy a všude střežit. Nepřítel nás může překvapit a bude se vždy snažit, aby nás překvapil. Proti překvapení máme jedinou zbraň, a to jsou otevřené oči. Čím více jich budeme mít, čím lepší budou, tím více snížíme možnost překvapení, tím více jsme zajištěni.

d) Vlastní situace není nikdy dobrá. Na pozorovatele působí únava, nevyspalost, nepřátelská palba, plyn, dým, postup a ústup vlastní pěchoty. Pozorovatel vidí bitevní pole a padající kamarády zblízka. Oč lépe jsou na tom jeho kamarádi v palebném postavení. Rozsévají smrt, aniž vidí účinek. I když mnoho z výše vyjmenovaných vlivů působí i na ně, přece více z nich působí na pozorovatele. A proto jenom morálně a fyzicky nejzdatnější lidé mohou být patrači, aby vždy a všude, za postupu a ústupu vlastních, v nepřátelské palbě, v plynu a dýmu zachovali klidné nervy a plnili svůj úkol — pátrání. A zase, čím lépe budou vycvičeni v míru, tím spíše splní své poslání i za podmínek výše popsaných.

e) Povětrnostní vlivy působí na patrače a pozorovací personál vždy více než na kohokoliv jiného. Déšť, sníh, mráz, mlha a zas prudké slunce, vše mu ztěžuje úkol. Pozorování je značně nervové vypětí za příznivých povětrnostních podmínek, za nepříznivých je trýzní, kterou může překonat jen silná vůle a vědomí odpovědnosti.

Promyslili-li jsme čtyři hlavní části rozkazu velitele, týkající se pozorování, a rozebrali je, vidíme, že při nejmenším stejně pečlivě, jako sestavujeme plán palby, musíme sestavit stať „Pozorování“, a hlavně, že tak pečlivě, jak cvičíme personál určený k střelbě a spojení, musíme též cvičit personál určený k pozorování.

Cítíl jsem naléhavou potřebu, připomenout a ukázat jednu z cest, jak dospět k zlepšení dělostřeleckého pozorování. Naši rozvědčiči a rozvědky se proslavily a dodávaly nejlepší zprávy. Předpis G-V, čl. 106, praví: „Zprávy o nepříteli jsou jedním z podkladů každého rozhodnutí, které se týká válečné operace, a jsou jednou z důležitých složek zajištění.“

Je tedy povinností velitelů všech stupňů usilovat o to, aby získali zprávy o nepříteli, doplnili je, přesněji určili a zajistili jich dodání všem, kterým na nich záleží.

Přijmeme-li a myslím, že musíme tak učinit, že dělostřelectvo je nejvydatnějším zpravodajským prostředkem, je povinností všech dělostřeleckých důstojníků, aby se snažili, seč jsou, přípravou a průpravou pracovat k tomu, abychom měli bezvadně fungující zpravodajský aparát, který by v každé situaci a v kterékoli době registroval vše, co se registrovat dá.

Jen tak dospějeme k převaze, která nevyžaduje zvláštních finančních nákladů a které můžeme dosáhnout pečlivým výcvikem — k převaze zpravodajské.